

जाहिरातीचे दर.
हालाल पच्चावर चौकशी करावी.
व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधिवास' पुणे २.

अर्थ

वर्गणीचे दर.
वार्षिक वर्गणी रु. ४
(रपाल इंग्लिश माफ)
किरकोळ अंकनास एक आणा.

'अर्थ' एव प्रधानः 'इति कौटिल्यः अर्थमूलो धर्मकामाविति ।

—कौटिलीय अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

वर्ष ७

पुणे, बुधवार, तारीख ३१ डिसेंबर, १९४१

अंक ५२

प्रमाण

नवयुग चित्र

मि न वर्षी पुणे	+	वर्षारंभाचा आनंद मूणजे
	: निर्माते :	नवे आणि जुने यांचा
	विनायक	गोड संगम !
	: दिग्दर्शक :	<div style="border: 2px solid black; border-radius: 50%; width: 100px; height: 100px; display: flex; align-items: center; justify-content: center;"> २ </div> रा अठवडा
	जुन्नरकर	
: लेखक :		
खांडेकर	+	

भूमिका—भीनाक्षी, सुंदराबाई, वत्सला कुमठेकर, मालती युति, जी. ए., बेबी देवी, विनायक, साळवी, दामुअण्णा मालवणकर, जोग, नंदू खोटे.

'अर्थ' ग्रन्थमाला.

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली

DECCAN BOOK STALL

Booksellers, Publishers & Subscription Agents
Fergusson College Road, Poona No. 4

- (1) We stock and supply Educational books, General books & Library books.
- (2) We supply Government of Bombay and Government of India publications.
- (3) We receive Subscriptions to Indian and Foreign periodicals.
- (4) We procure any book published anywhere and supply it at publisher's price.

SPOTLIGHTS ON INDIAN LIFE INSURANCE

BY B. N. SAHASRABUDDHE

Foreward By Dr. R. B. AMBEDKAR.

Contains extremely useful information and a mass of facts, figures and charts. Equally useful to Policy-holders, Agents and Life Offices alike.

Highly spoken of by Messrs G. S. Marathey and C. Venkatasubbiah (Actuaries), An Insurance Manager, N. C. Kelkar, and Prin. D. R. Gadgil, M. A., M. Litt.

Price Rs. 3-0-0 (Post free in India against payment in advance.)

Book-Sellers will be given reasonable terms.

Copies can be had of:—

B. N. Sahasrabuddhe,

P. D. Joshi,

The Insurance World Office,

D. G. Colony,

P. B. No. 202,

15 Chittaranjan Avenue,

POONA, 4.

MADRAS.

CALCUTTA.

विविध माहिती

बॉम्बे स्ट्रिम नॅव्हिगेशन कंपनी लि.

वरील कंपनीस ३० जून, १९४१ अखेर संपलेल्या वर्षी ५ लक्ष, ८४ हजार रुपये घसारा काढून, २ लक्ष रुपयांची कराची तरतूद करून व १ लक्ष रुपये आगबोट्यांच्या विक्रीत आलेली तूट भरून काढण्याकडे सर्वांची टाकून, ३ लक्ष, १७ हजार रुपये नफा उरला. प्रत्येक प्रेफरन्स भागास १५ रुपये (प्राप्तीवरील कर कापून) व प्रत्येक ऑर्डिनरी भागास १० रुपये म्हणजे ४% (करमाफ) डिव्हिडंड मिळाले. कंपनीचे भांडवल ६० लक्ष रुपये असून रिझर्व व इतर फंड ७९ लक्ष रुपयांचे आहेत. मालमत्तेच्या बाजूस दाखविलेल्या आकड्यांत १० लक्ष, ६४ हजार रुपये गुढविले व ६ लक्ष रुपये तुट्टीचा समावेश आहे.

रिशिया स्ट्रिम नॅव्हिगेशन कं. लि.

(३० जून, १९४१ अखेरचा ताळेबंद)

वरील कंपनीचे वसूल भांडवल २ कोटी, २२ १/२ लक्ष रुपये असून रिझर्व व इतर फंड १ कोटी, ९२ लक्ष रुपयांचे आहेत. देणी ७२ लाखांची असून अपूर्ण प्रवासांच्या भाड्यांची किंमत ९१ लक्ष ८५ हजार रुपये आहे. नफ्याचा आकडा २१ १/२ लक्ष रुपये आहे. येणे बाजूस १ कोटी ९७ १/२ लाखांची मालमत्ता आहे, म्हणजे १२ महिन्यांत ती १० लाखांची वाढ झाली आहे. स्टोर्सची किंमत ४२ लक्ष रुपये आहे, येणे रकम ४२ लक्ष रुपये असून इनव्हेस्टमेंट १ कोटी, ६० लाखांची आहे. कर व घसारा धाकरीता रालून ठेवलेल्या रकमांची वरीजच ६३ लक्ष रुपये होते. व त्यांची गुंतवणूक इनव्हेस्टमेंटमध्ये येते. कंपनीच्या सोन्या-चांदी-तह मिठाल्या रकमा आहेत व इतर कंपन्यांचे भागाहि तिने घेतलेले आहेत. येणे रकम ४२ लक्ष रुपये आहे आणि रोख व बँकांत १ कोटी, १५ १/२ लक्ष रुपये आहेत. बारा महिन्यांत कंपनीचे वसूल भांडवलांत १ लाख रुपयांची भर पडली व रिझर्व व इतर फंड ७५ १/२ लाखांनी वाढले.

बेठापूर कं. लि.

वरील कंपनीचे वसूल भांडवल ३७ लक्ष, ६० हजार रुपये असून रिझर्व्हमध्ये १८ लक्ष रुपये आहेत. कंपनीला ३० सप्टेंबर १९४१ अखेर संपलेल्या वर्षी मागील शिलकी नफा धरून ७ लक्ष, ४ हजार रुपये नफा झाला. त्यांत रिझर्व्हमधील १ १/२ लक्ष रुपये घालून ८ लक्ष, २९ हजारांचा आकडा होतो. त्यांतून मागीलदारास प्रत्येक भागास ७ रुपये (१४%) करमाफ डिव्हिडंड देण्याकडे ५ लक्ष, २६ हजारांचा विनियोग झाला. ३० सप्टेंबर रोजी कंपनीच्या ५,१४७ एकरांत उसाची लागवड होती.

सी. पी. रेव्हे कं. लि.

वरील कंपनीस ३० सप्टेंबर १९४१ अखेर संपलेल्या वर्षी ३ लक्ष, ९० १/२ हजार रुपये नफा झाला. -मागीलदारास संबंध वर्षांचे ४ १/२% डिव्हिडंड मिळाले. कंपनीचे भरणा झालेले भांडवल ९४ लक्ष रुपये आहे. डिव्हिडंडमधून कराची रकम कापण्यांत आली.

टिटाघर पेपर मिल्स कं. लि.

वरील कंपनीने ३०-९-४१ अखेरच्या सहामाहीत ९९ लक्ष, ७८ हजार रुपयांचा कागद विकला. कंपनीचे वसूल भांडवल ६६ लक्ष रुपये आहे. कंपनीस निवळ नफा ४२ १/२ लक्ष रुपये झाला, त्यापैकी ११ १/२ लक्ष रुपये फंडांत टाकून व २४ १/२ लाखांची कराची तरतूद करून ६ १/२ लक्ष रुपये वाटणीसाठी उरले.

युरोपियन व हिंदी फर्न्स हॉलमध्ये येवामेद

“युरोपियन फर्न्सचे ऑडिट झालेले हिशेब इतकम टँक सातें स्तर मानते, परंतु तद्वतच ऑडिट झालेले हिंदी फर्न्सचे हिशेब तें स्तर मानीत नाही व त्या हिशेबांची कसून चौकशी व छाननी करण्यांत येते. ह्यासंबंधांत परिस्थिती अधिकच विषदत चाळणी आहे व तिचेसंबंधी तक्रार ऐकू येते, ती प्रत्यक्ष आलेल्या अनुभवावर आधारलेली आहे”—सर बद्रिदास गोणका ह्यांचे कलकत्ता येथील इंडियन चेंबर ऑफ कॉमर्समध्ये भाषण.

ट्रेझरी बिळांवर द. सा. द. शे. १ रु. व्याज

रिझर्व्ह बँकेने येत्या आठवड्यांत विव्दस्थान सरकारची १ कोटी रुपये किंमतीची ट्रेझरी बिले विकली, त्यावर व्याजाचा सरासरी दर द. सा. द. शे. १ रु. पडला.

केसर सुजर बर्फस लि.

वरील कंपनीने, ३१ जुलै, १९४१ अखेर संपलेल्या वर्षांचे ६% (कर वजा करणेचे) डिव्हिडंड जाहीर केले. कंपनीचे भांडवल वाढवून तें १ कोटी रुपये करण्यांत आले व त्यासाठी प्रत्येकी १०० रुपयांचे ८०,००० भाग काढण्यांत आले. त्यापैकी ३० हजार ऑर्डिनरी व ५० हजार प्रेफरन्स आहेत. सध्याचे २० हजार भाग हे ऑर्डिनरीच आहेत. म्हणजे नवीन अधिकृत भांडवलपैकी निम्ने ऑर्डिनरी व निम्ने प्रेफरन्स झाले.

मनमाड इलेक्ट्रिक कंपनी लि.

वरील कंपनीला ३० जून, १९४१ अखेर संपलेल्या वर्षी २१ १/२ हजार रुपये नफा झाला. व्याजाचे ३ १/२ हजार रुपये वगटले व शिलकी नफा मिळवला म्हणजे १८ १/२ हजार रुपये उरतात. डिव्हिडंड वाटले नाही.

चेक्सची देवघेव

मुंबई बँकस किंवा रिजर्व्ह बँकमध्ये १९ डिसेंबर अखेर संपलेल्या आठवड्यांत २५ १/२ कोटी रुपये किंमतीच्या १,४६,३२५ चेक्सची देवघेव झाली.

मॉडेल मिल्स, नागपूर लि.

वरील कंपनीस ३० जून, १९४१ अखेर संपलेल्या वर्षी ४ लक्ष, २९ हजार रुपये नफा झाला. मागील वर्षांचा नफा २ लक्ष, ५३ हजार रुपये होता. २३% दराने डिव्हिडंड वाटले.

बॉब हल्ल्यांपासून बचाव

कलकत्ता येथील अश्रुतोष म्युशियममधील दगडाच्या सुमारे ५०० मूर्ती जमिनीत खड्डा खणून ठेवण्यांत येणार आहेत. पुस्तकाळयांतिले मौल्यवान ग्रंथांचेहि जतन करण्यांत येत आहे.

मेजर विल्सन

मुंबई प्रांताचे माजी गव्हर्नर, सर लेस्ली विल्सन ह्यांचा धाकटा मुलगा, मेजर डेव्हिड विल्सन ह्यांस युद्धांत जखमा होऊन मृत्यु आला.

एक हजार रुपये बंद

जानेवारी ते एप्रिल, १९४१ ह्या मुदतीत आपल्या ४ १/२ लक्ष रुपये किंमतीच्या मालाचा युद्धविषयक धोक्याचा विना न उतरविल्याबद्दल कलकत्ता येथील एका व्यापार्यास एक हजार रुपये बंद झाला.

मैसूर सिलक फिडर्स लि.

(वार्षिक समा २९-१२-४१)

वरील कंपनीस ३० जून अखेर संपलेल्या वर्षी ५,७६० रुपये निवळ नफा झाला. २,०४० रुपये नफा पुढील वर्षांत ओढण्यांत आला.

अनुक्रमणिका

<p>१ विविध माहिती ... ६५०</p> <p>२ विलायतेतील सर्व हिंदी कर्ज फेडून टाकणार ६५१</p> <p>३ हिंदी विन्याची प्रगति ६५२</p> <p>४ स्फुट विचार ... ६५३</p> <p>नातळ आणि युद्ध-संकेतानीस आळा-सकाराचा निश्चय-द्वाराण-वैशिष्ट्यमधील युद्धयोगना</p>	<p>५ रिझर्व्ह बँक आणि सहकार अंभिकत्वरल केडिट सात्याचें सिंहालोलकन ६५५</p> <p>६ युद्ध जोसनीचा विमा ६५६</p> <p>७ शेतीविययक अर्थ-शास्त्रज्ञांची परिषद ६५७</p> <p>८ युद्धमहाद्वार शुभारंभ-केट लि. ६५७</p> <p>९ निवडक यात्राभाव ६५९</p>
--	--

अर्थ

बुधवार, ता. ३१ डिसेंबर, १९४१

विलायतेतील सर्व हिंदी कर्ज फेडून टाकणार

हिंदुस्थान सरकारचा स्वतःचा सर्व युद्धामुळे वाढलेला आहे आणि त्यामजबोरच साम्राज्य सरकारच्या वतीने ह्या देशांत युद्ध-सामग्रीची खरेदी होत आहे. तिच्या किंमतीचा बटवडाही त्यास करावा लागत आहे. पैशाच्या ह्या दुहेरी व्यवहारपैकी पहिल्या सर्वांची व्यवस्था सरकारास स्वतःच्या करांच्या उरपभांतून व तूट पडेल त्या मानाने कर्ज काढून त्यामधून करावी लागते. दुसऱ्या प्रकारच्या व्यवहारांतला सर्व सरकारच्या अंगावर पडत नसून त्याने केलेल्या बटवड्यांचा मोबदला त्यास साम्राज्य सरकाराकडून मिळत असतो. ह्या दुसऱ्या व्यवहाराचे वैशिष्ट्य हे आहे की हिंदुस्थान सरकारचा पैशाचा बटवडा ह्या देशांत होतो, पण त्याची भरपाई त्यास लंडनमध्ये करून मिळते. ह्याचा परिणाम असा होतो की सरकारच्या देवघेवीचे व्यवहार रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडियाचे मार्फत होत असल्याने त्या बँकेच्या लंडनमधील कचेरीत सरकारी सात्यावर जमा वाढत जाते. ही शिष्टक अल्प मुदतीच्या व इतर ब्रिटिश रोख्यांत गुंतवणे आवश्यक होतं. हिन्दी चळनी नोटांस आधार म्हणून रिझर्व्ह बँकेस स्टॉलिंग रोख्यांत लंडनमध्ये रकम विशिष्ट प्रमाणांत घालून ठेवावी लागते. तथापि ह्या गुंतवणीस मर्यादा आहे आणि ती मोकळी होण्याची व्यवस्था करणे जरूर पडतं. हिंदुस्थानच्या मालकीचा लंडनमध्ये जमलेला पैसा ह्या देशांत परत कसा आणावयाचा हा येथे प्रश्न आहे. हिंदुस्थान सरकारने लंडनमध्ये काढलेले कर्ज देणे आहे त्याची वजावाट ह्या शिल्लेरी वातली असता तो प्रश्न समाधानकारक रीतीने सुटण्यास सहाय होतं. लंडनमध्ये पौंड-स्टॉलिंग रोख्यांची गुंतवण आणि तेथे हिंदुस्थान सरकारने उभारलेली स्टॉलिंग कर्ज ह्यांची हा अदलाबदल असल्याने तिच्या योगाने वरील प्रकारची वजावाट सहज होऊ शकते.

हिंदुस्थान सरकारची मुदतीची कर्जे लंडनमध्ये काढलेली आहेत त्यांची वजावाट गेल्या मार्च महिन्यांत ब्रिटिश सरकारच्या सहकार्याने करण्यात आली, तिची संपूर्ण माहिती देऊन ह्या

विषयाचे विवेचन आम्ही मागे केलेच आहे. हिंदुस्थान सरकारची शिष्टक लंडनमध्ये पुन्हा वाढल्या कारणाने मागच्या प्रमाणेच व्यवहार पुन्हा करण्याचे आणि शिष्टक राहिलेल्या आपल्या सर्व स्टॉलिंग कर्जांची परतफेड करून टाकण्याचे सरकारने आता ठरवले आहे. ह्या कर्जांची रकम अजमासे १९ कोटि पौंड म्हणजे २१० कोटि रुपये इतकी आहे. तिची वजावाट पुढील सालांत व नंतर १९४३ मध्ये हप्त्याहप्त्याने होईल. ती हाण्यास हिंदुस्थान सरकारच्या सात्यावर आणि हिंदी चळनाच्या निधीत रिझर्व्ह बँकेजवळ लंडनमध्ये किती रकमा आहेत हे प्रथम पाहू या. रिझर्व्ह बँकेच्या हिशोबाचे १९ डिसेंबरचे पत्रक प्रसिद्ध झाले आहे त्यांत तिच्या चलनसात्याच्या व बँकिंग सात्याच्या रकमा लंडनमध्ये किती आहेत ह्याची माहिती दिलेली आहे. तीमधून आवश्यक ते आकडे येथे उद्धृत करीत आहो. युद्धपरिस्थितीमुळे चळनी नोटांचे प्रमाण अलीकडे बरेच वाढले असून त्यास तारण म्हणून धारण केलेल्या स्टॉलिंग व रुपयांच्या कर्जोख्यांची गुंतवणहि अर्थात विस्तार पावली आहे. काढलेल्या पड्डण चळनी नोटांची किंमत ३३८ कोटि रुपये असून त्यापैकी २१ कोटि रुपयांच्या नोटा ब्रह्मदेशांत आहेत. ब्रह्मदेश हिंदुस्थानापासून वेगळा झाला असला तरी त्याच्या पैशाचा व चळनाचा व्यवहार रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडियाच पहात आहे ह्या गोष्टीचे स्मरण येथे करून देणे आवश्यक आहे. पड्डण ३३८ कोटि रुपयांच्या नोटांस जें तारण आहे त्यांत २१७ कोटि रुपये किंमतीचे पौंड स्टॉलिंगमधले रोले आहेत. ह्याशिवाय रिझर्व्ह बँकेच्या बँकिंग व्यवहाराच्या सात्यांत ५३ कोटि रुपयांची शिष्टक लंडन येथील गुंतवणीत आहे. म्हणजे सुमारे २७० कोटि रुपयांची पड्डण रकम लंडनमध्ये आहे. हिंदुस्थान सरकारास साम्राज्य सरकारच्या वतीने सर्व सारसा कराचा लागणार असल्याने ह्या रकमा वाढत जाणे अपरिहार्य आहे. ज्यांची परतफेड करावयाची आहे अशा विनमुदतीची तीन कर्जे आहेत. त्यांत ३३ टक्के व्याजाचे कर्ज सुमारे पावणे आठ कोटि पौंडांचे आहे, ३ टक्के दर्याचे ७ कोटि पौंड आहे व २३ टक्कांचे १ कोटि पौंड आहे. ह्या कर्जांची फेड निम्मी निम्मी १९४२ आणि १९४३ साली करण्याचा सरकारचा विचार आहे आणि त्या संबंदांतली जरूर ती व्यवस्था इंग्लंडमध्ये व हिंदुस्थानांत हातीं घेण्यांत येत आहे.

सेक्रेटरी ऑफ स्टेट फॉर इंडिया, २३ टक्कांच्या विनमुदतीच्या स्टॉलिंग कर्जांचे रोले धारण करणारांस आपण ५ जानेवारी १९४३ रोजी त्यांची फेड करणार आहो अशा आशयाची नोटीस देत आहेत. विनमुदतीच्या कर्जोख्यांचे पैसे मागण्याचा ते धारण करणारांस हक्क नसतो, पण एक वर्षाची आगळ सूचना देऊन सरकारास कर्जफेड करता येते. ही फेड १९४३ मध्ये व्हावयाची असल्याने तीमधले रोले ते धारण करणारांनी ब्रिटिश तिजोरीच्या स्वाधीन करावे असा हुकूम आज काढण्याचे प्रयोजन नाही, परंतु ३ टक्के व २३ टक्के दर्याचे स्टॉलिंग रोले ग्रेट ब्रिटनमधील धारण करणारांनी ब्रिटिश सरकारच्या हातीं यावे असा हुकूम ब्रिटिश सरकारने काढला आहे. ह्या रोख्यांची किंमत बाजारभावांस अनुसरून आकारलेली आहे. येथ्या फेडुआरीच्या ९ तारलेच्या आंत वरील रोले सरकाराकडे आले पाहिजेत अशी योजना असून त्यांची फेड मार्चच्या २ तारलेच्या सुमारास होईल. हिंदुस्थान सरकारनेही ह्याच प्रकारचा जाहीरनामा डिफेन्स

ऑफ इंडिया रुल्स साठी काढला असून ह्या देशांत वरील वोन कर्जाचे रोखे धारण करणारांनी ते सरकारच्या स्वाधीन केले पाहिजेत असे फर्माविले आहे. रोख्यांची रुपयांतली किंमत १८ पेन्स १ रुपया ह्या हुंडणावळीच्या दराने आकारली जाईल. सरकारकडे येणाऱ्या स्टॉक रोख्यांच्या मोबदल्यांत हिंदी रुपयांतले रोखे लागलीच दिले जाणार नाहीत; परंतु त्या संबंधातील व्यवस्था योग्य वेळी करण्यांत यावयाची आहे. ही योजना १९४२ मध्ये पुरी होईल आणि दुसऱ्या हप्त्याची तजवीज १९४३ साली झाली म्हणजे हिंदुस्थान सरकारचे लंडनमध्ये काढलेले सर्व कर्ज फेडले जाईल.

हिंदी विम्याची प्रगति

आगीचा, आगबोटोंचा व इतर प्रकारचा विमा
(१९४० संबंधी सरकारी रिपोर्ट)

आयुर्विमा वागळून बाकीच्या प्रकारांच्या विम्याच्या हप्त्यांचे उत्पन्न १९३९ साली ३ कोटि, ३७ लक्ष रुपये झाले, त्यापैकी हिंदी कंपन्यांचा वाटा फक्त १ कोटि, २ लक्ष रुपये भरला. विदेशी कंपन्यांस २ कोटि, ३५ लक्ष रुपये मिळाले.

३ कोटि, ३७ लक्ष रुपयांची वर्गवारी साठीलप्रमाणे आहे:—

आगीचा विमा	१ कोटि, ५२ लक्ष
आगबोटोंचा विमा	९५ लक्ष
इतर विमा	९० लक्ष

एकूण ३ कोटि, ३७ लक्ष रुपये

ह्या रकमेची वाटणी साठी दिली आहे:—

हिंदी कंपनी	विदेशी कंपनी
आगीचा विमा	४८ लक्ष
आगबोटोंचा विमा	१८ लक्ष
इतर विमा	३६ लक्ष
	१३२ लक्ष
	२ कोटि, १५ लक्ष

विदेशी कंपन्यांच्या व्यवहारासंबंधी माहिती साठी दिली आहे.

देश	आग	आगबोट	इतर	एकूण
कंपनी कोणत्या देशातील	(आकडे लक्ष रुपयांचे आहेत)			
ग्रेट ब्रिटन	७३.८	३२.६	४५.५	१५१.९
ब्रिटिश साम्राज्यातील इतर देश	२०.०	३४.३	७.८	६२.१
अमेरिका	८.५	८.१	...	१६.६
युरोप	१.१	१.१
जपान	०.५	०.३	०.१	०.९
जावा	०.७	१.३	...	२.०

एकूण १०४.६ ७६.६ ५३.४ २३४.६

आग, आगबोट, इत्यादि प्रकारच्या विम्याच्या जोखमीपैकी बऱ्याच मोठ्या जोखमीचा विमा पुनः विदेशी कंपन्यांकडे उतर-

विण्यात येत असल्याने, हिंदी कंपन्यांच्या व्यवहाराचे विळेले आकडे वस्तुस्थिति-निदर्शक समजता कामा नयेत. त्यापेक्षा बऱ्याच कमी रकमेच्या विम्याची प्रत्यक्ष जोखीम त्यांचेकडे शिल्लक राहाते.

हिंदी कंपन्यांची जिदगी

	कोटि रुपये
मालमत्तेचे गहाण	२.०४
विमापत्रकांच्या सोडकिंमतीचे प्रमाणात दिलेली कर्जे	६.२७
स्टॉकस-शेअर्सवर कर्जे	०.१९
इतर कर्जे	०.३५
हिन्दी सरकारी रोखे	३६.९८
हिन्दी संस्थानी रोखे	०.४०
ब्रिटिश, साम्राज्यांतर्गत देशांचे व परदेशी सरकारी रोखे	०.८०
म्युनिसिपल, पोर्ट व इ. ट्रस्ट रोखे	५.६२
हिन्दी कंपन्यांचे भाग	४.७२
जमिनी व बरे	४.६९
एजंटकडून येणें, हता येणें, व्याज येणें इ.	२.१३
ठेवी, अनामत, तिकिटें	२.६१
इतर	१.३४
	६९.१४

स्टॉक एक्सचेंजवर ज्यांची खरेदी-विक्री होऊ शकते, अशा रोख्यांत हिन्दी कंपन्यांचे ४७.२८ कोटि रुपये आहेत. म्हणजे एकूण जिदगीपैकी ७०% रकम त्यांत गुंतलेली आहे. इन्व्हेस्टमेंट क्ल. फंडांत १ कोटि २४ रुपये ताळेबंदांत दाखविलेले आहेत.

विदेशी कंपन्यांची हिंदुस्थानातील जिदगी

विदेशी कंपन्यांची हिंदुस्थानातील जिदगी २४ कोटि, ९२ लक्ष रुपये आहे, त्याची वर्गवारी साठालप्रमाणे आहे:—

कंपनी	हिंदुस्थानातील जिदगी (रुपये)
ब्रिटिश	१४ कोटि, ७७ लक्ष
साम्राज्यातील इतर देशातील	९ कोटि, ८६ लक्ष
अमेरिकन	१२ लक्ष
युरोपियन	८ लक्ष
जपानी	६ लक्ष
जावानीज	३ लक्ष

२२ कोटि, ९२ लक्ष

ज्या विदेशी कंपन्या केवळ आयुर्विम्याचे किंवा इतर प्रकारच्या विम्यावरून आयुर्विम्याचे काम करतात, अशा कंपन्यांच्या हिंदुस्थानातील जिदगीचा आकडा २१ कोटि, १ लक्ष रुपये भरतो.

ग्रेट ब्रिटनमध्ये हिंदी टपाल

हिंदुस्थानातून ग्रेट ब्रिटनकडे ९ ते १६ ऑगस्टचे दरम्यान व १९ ते २४ ऑक्टोबरचे दरम्यान आगबोटोंतून निघालेले टपाल ग्रेट ब्रिटनमध्ये वाटण्यांत आले आहे. त्याचप्रमाणे, ५ ते ९ नोव्हेंबरचे दरम्यान विमान-मार्गाने निघालेले टपालहि वाटले आहे.

रुफ्ट-विचार

नाताळ आणि युद्ध

ख्रिस्ती लोकांचा नाताळ हा महत्त्वाचा सण आहे. वंभुभाव, कौटुंबिक मीलन, शांतता व सात्विक आनंद इत्यादींचा अनुभव तो साजरा करणारांनी घेण्याची ख्रिस्ती समाजाची प्रथा आहे. ह्या ख्रिस्तजयंतीचे अनुषंगाने शांतता व मनुष्यप्रेम ह्यांविषयीच्या उपदेशाची पुनरावृत्ति दरवर्षी करण्यांत येते. यंदाच्या नाताळात युद्धक्षेत्राचा विस्तार झालेला असल्याने जागतिक शांततेचा भंग करून असंख्य स्त्री-पुरुष व बालकें ह्यांच्यावर जर्मनीने आपत्ति आणलेली असतां ह्या पुढाईचा श्रीमोक्ष करण्याचा निश्चय इंग्लंड व अमेरिका ह्या ख्रिस्ती राष्ट्रांतील लोकांस करावा लागला आहे. इटलीच्या खुद्द राजधानीत ख्रिस्ती कॅथोलिक पंथाचे मुख्य गुरु पोप ह्यांनी नाताळानिमित्त शांति-संदेश प्रसिद्ध केला आहे. इंग्लंडचे राजेसाहेब ह्यांनी आपल्या साम्राज्यातील प्रजाजनांस उद्देशून खास भाषण केले असून येत्या वर्षीच्या युद्ध-प्रयत्नांस यश चिंतिले आहे. जगाच्या निरनिराळ्या भागांत समुद्रांत, हवेंत किंवा जमीनीवर असंख्य स्त्री-पुरुष धैर्याने व स्वायंभ्यामपूर्वक युद्धकार्य करीत आहेत त्यांच्या तत्त्वनिष्ठेचे त्यांनी साभार कौतुक केले आहे. निरनिराळ्या समरंगणांवर लढणाऱ्या सैनिकांस उद्देशून त्यांच्या मुख्यांनी तसेच उतेजनपर संदेश पाठवले आहेत. अमेरिकेंत प्रेसिडेंट रूझव्हेल्ट व मि. चर्चिल हे जर्मनी व जपान ह्यांच्या विरुद्ध लढणाऱ्या राष्ट्रांच्या युद्धप्रयत्नांच्या एकीकरणाचा प्रश्न सोडवण्यांत गुंतले आहेत आणि त्यांनीहि नाताळास अनुलक्षून उत्साहवर्षक व समयोचित भाषणे केली आहेत. हिटलरशाहीचे निर्मूलन झाल्यावांचून नाताळाच्या मुळाशी असलेल्या शांततेची व आंतरराष्ट्रीय स्नेहभावाची स्थापना होणार नसल्याने पूर्ण विजय मिळेपर्यंत चिकाटीने लढण्याचा कृत-संकल्प तद्दीस नेण्याचे कर्तव्य सर्व स्वातंत्र्यप्रेमी लोकांनी निष्ठेने बजावले पाहिजे हे त्यांच्या संदेशाचे सार आहे. रशियांत व लिबियांत झालेल्या पराभवांमुळे जर्मनीचे सामर्थ्य नष्ट झाले आहे असे कोणी समजू नये आणि हिटलरच्या नव्या डावपेचांस तोंड देऊन त्यास ठेवून काढण्याची तयारी वाढत्या प्रमाणांत केली पाहिजे असे त्यांनी म्हटले आहे.

नफेबाजीस आळा—सरकारचा निश्चय

युद्धपारीस्थितीमुळे महागाई झाली आहे, हे खरे असले, तरी वाजवीपेक्षा बाजारभाव वाढल्याचे सरकारास आढळून आले आहे. विशेषतः, जपान युद्धांत पदल्यापासून किंमती वाढविण्याची व्यापाऱ्यांची प्रवृत्ति असल्याने दिसून येते. रेल्वेजवळील मालाचे कित्येक टने युद्धोपयोगी मालाचे वहातुकींत गुंतल्यामुळे कित्येक वेळां नेहमीची माल-वहातुक अगदी बकशीर चालू रहाणे कर्तव्य पटले व कांहीं मालांचा साठा कमी होऊ लागतो. ही परिस्थिति अगदी तात्कालिक असली तरी व्यापारी तीस उग्र स्वरूप देऊन नफेबाजी करू लागतात, ती टाळण्याकरितां मुंबई सरकारने वहातुक शक्य तेवदी असंढ चालू रहावी व कोळसा, गहू, ज्वारी इत्यादि आवश्यक मालाचा पुरवठा तरी कमी पटणार नाही अशी व्यवस्था केली आहे. रोजच्या राहणीस आवश्यक

असलेल्या जिनसांच्या किंमतीची कमाल मर्यादा ठरवून टाकण्याचा अधिकार मुंबई सरकारने कॅंट्रीलर ऑफ प्राइसेसला दिला आहे. युद्धविषयक वहातुकीमुळे इतर वहातुक कमी पडली, तर पडलेली तूट भरून निघावी, असाहि प्रयत्न करण्यांत येत आहे. इतकी सवरदारी सरकारने घेतल्यानेतर व्यापाऱ्यांनी आपले भाव निष्कारण वाढविण्याचे कांहीं प्रयोजन नाही. परंतु, त्यांनी ते विनाकारण वाढविले, तर त्यास तात्काळ आळा घालण्याचे सरकारने ठरविले आहे. व्यापाऱ्यांच्या रास्त अडचणी दूर करण्यास सरकार तत्पर आहे, तेव्हां त्यांनी आपल्या अडचणी सरकारपुढे अवश्य मांडून त्या दूर करून घ्याव्या. परंतु जनेतेच्या हिताचे संरक्षण करणे हे सरकारचे आय कर्तव्य असल्याकारणाने, व्यापाऱ्यांनी भरमसाट नफेबाजी चालविल्यास, ती बंद पाडण्याची ते शिकवत करील, असे प्रसिद्ध झाले आहे. जरूर पडल्यास, व्यापाऱ्यांच्या दुकानांचा ताबा घेऊन आंतील मालाचा योग्य तो निकाल लावण्याचाहि निश्चय सरकारने केला आहे. व्यापाऱ्यांनी ह्या धारपर्यंत गोष्टी जाळू न देण्याची सवरदारी घ्यावी हे इष्ट आहे. त्यामुळे, व्यापार सुरळीत चालून सर्वांचेच हित साधले जाईल.

इराण

इराणचे क्षेत्रफळ फ्रान्सच्या तिप्पट आहे, परंतु त्याची लोकसंख्या १३ कोटी आहे. इराणमधील जमिनीपैकी निम्मी ते तीनचतुर्थांश जमीन बालुकामय आहे. इराणमध्ये मीठ, लोखंड, तांबे, कोळसा, गंधक, इत्यादि पदार्थ सापडू शकतील परंतु त्यासंबंधांत जोराचा प्रयत्न अद्याप करण्यांत आलेला नाही. अँग्लो-इराणीअन ऑइल कंपनी निर्मित करीत असलेल्या पेट्रोडलवरच इराणची परराष्ट्रांतले खरेदी अवलंबून आहे. इराण हे इतिहास-प्रसिद्ध राष्ट्र आहे. अफगाणिस्तान ते भूमध्यसमुद्र एवढा त्याचा विस्तार एकेकाळी होता. इराणच्या उत्तर सरहद्दीवर कॉकेशस पर्वत पसरलेला आहे व त्यांतूनच बाबू ते बाटम पेट्रोलेचे नळ गेलेले आहेत. हिंडुस्थान व रशिया ह्यांचे दरम्यान इराण हे स्वतंत्र राष्ट्र राहण्याचे ब्रिटिशांचे धोरण होते; व ह्या हद्दींचे रशियाशी १९०७ चा तह करण्यांत आला होता. सध्याचा सहा १९२६ साली गादीवर येईपर्यंत अशी रूढी होती, की तेथील महत्त्वाची सार्ती युरोपियन अधिकाऱ्यांचे देखरेखीखाली रहावी. सध्याच्या सहाने जर्मन तज्ञ बोलावून रेल्वे तयार केली, व तेव्हापासून जर्मनांचा प्रवेश झाला. इराणमधील विद्यार्थी शिक्षणासाठी जर्मनीत जाऊ लागले व जर्मनीला अनुकूल असे वातावरण तेथे निर्माण झाले. जर्मनांचे प्रस्थ मजाले व सर्व महत्त्वाच्या व अवघड कार्यां जर्मनांची नेमणूक होऊं लागली. जर्मन लोक म्हणजे कोणी तरी विशेष लोक आहेत, अशी तेथे समजूत झाली. रेशा सहा पहे-लवीला आतां तकावरून दूर जावे लागले आहे. ग्रेट-ब्रिटन व रशिया ह्यांनी इराणमध्ये प्रवेश करून जर्मनांस सद्द देण्याची तयारी केली आहे. जर्मनीचे डुष्ट हेतूहि इराणी लोकांस कळून चुकले असून त्यांचे ढोळे उघडले आहेत व ते ब्रिटिशांच्या बाजूचे झाले आहेत.

वॉशिंग्टनमधील युद्धयोजना

प्रेसिडेंट रूझवेल्ट आणि मि. चर्चिल ह्यांची परस्पर भेट मार्ग अटलांटिक महासागरांत होऊन अमेरिका व इंग्लंड ह्या राष्ट्रांच्या युद्ध सहकार्याच्या योजना निश्चित झाल्या तो प्रसंग इतिहासांत अजून असा होता आणि लोकांच्या मनावर त्याचा विलक्षण परिणामही झाला. तथापि, जगातील प्रमुख अशा ह्या दोन मुक्तबांनी त्यांच्या पुढची मजल आतां मारली आहे. जपानने अमेरिकेशीं कपटाने युद्ध चालू केल्यामुळे प्रेसिडेंट रूझवेल्ट ह्यांच्यावर गंभीर स्वरूपाची जबाबदारी येऊन पडली आणि त्यांच्याशीं विचारविनिमय करून नवीन व कार्यक्षम योजना आसण्याची आवश्यकता उत्पन्न झाली. जपानने उपस्थित केलेल्या संकटास तोंड देण्यासाठीं अमेरिका व इंग्लंड ह्या राष्ट्रांचे लढाऊ सामर्थ्य एकवटून त्याचा उपयोग योग्य रीतीने होण्याचे महत्त्व मि. चर्चिल ह्यांनी तात्काळ ओळखले आणि ते वॉशिंग्टन येथे आपल्या सल्लागारांस घेऊन तात्काळ उपस्थित झाले. अमेरिकेत त्यांचे जें स्वागत झालें आहे त्यावरून इंग्लंड व अमेरिका ह्यांची ध्येये व कार्यक्रम ह्यांची एकवाक्यता होण्यास अनुकूल वातावरण किती मोठ्या प्रमाणावर तयार झालें आहे ह्याची कल्पना येते. अमेरिकेच्या कॉॅंग्रेसच्या दोन्ही सर्भांच्या सदस्यांपुढे ब्रिटिश मुख्य प्रधानांनीं परिणामकारक भाषण करून त्यांचीं मनं आकर्षित करून घेतलीं ही मि. चर्चिल ह्यांच्या आयुष्यांत अत्यंत महत्त्वाची व चिरस्मरणीय अशीच गोष्ट झाली आहे ह्यांत शंका नाही. मि. चर्चिल ह्यांच्या उत्कृष्ट वक्तृत्व शक्तीविषयीं रच्यती आहे आणि अमेरिकन कॉॅंग्रेसमध्ये झालेलें त्यांचें भाषण ह्या लौकिकास साजेळ असें आहे एवढेच नव्हे तर तें त्यांच्या कीर्तीत भर घालील. जर्मनी-इटली-जपान ह्या त्रिकुटाचा मानवी स्वातंत्र्य नष्ट करण्याचा निश्चय हाणून पाडून ज्ञातता, न्याय व स्वतंत्रता ह्यांची स्थापना बळकट पायावर करणें हे इंग्लंड व अमेरिका ह्या राष्ट्रांतील लोकांचे उद्दिष्ट असून तें गाठण्यास लागणारे सामर्थ्य त्यांचेमध्ये आहे. ह्या शक्तीचा योग्य उपयोग करून जर्मनी व जपान ह्यांची राक्षसी महत्त्वाकांक्षा कायमची गाडून टाकणें हे कार्य पद्धतशीर रीतीने आपणांस करावयाचें आहे ह्याची स्पष्ट कल्पना मि. चर्चिल ह्यांनीं अमेरिकन राष्ट्रांपुढें मांडली. तसें करतांना. सध्याच्या युद्धपरिस्थितीचें त्यांनीं सिंहावलोकन केले आणि पुढील मार्ग कसा आक्रमण पाहिजे, ह्याचें दिग्दर्शन केले. त्यांचें सर्वद भाषण अत्यंत स्फूर्तिदायक व उत्साहवर्धक असें होऊन त्याचा अपेक्षित परिणाम अमेरिकन राष्ट्रांच्या मनावर झालेला आहे. ह्यारीतीनें एका बाजूनें अनुकूल मानसिक व अध्यात्मिक पार्श्वभूमी तयार करून मि. चर्चिल ह्यांनीं प्रेसिडेंट रूझवेल्ट व त्यांचे सल्लागार ह्यांच्या सहविचारानें निरनिराळ्या आघाडीवर घडायलायें युद्ध चालू देण्याच्या व त्यास लागणारी सामुग्री पुरवण्याच्या योजना निश्चित केल्या. वॉशिंग्टन येथील प्रस्तुत वाटाघाटी ह्या युद्धाच्या इतिहासांत अत्यंत महत्त्वाचें पाऊल आहे ह्यांत शंका नाही. जपानच्या पॅसिफिक महासागरमधील आक्रमणामुळे उद्भवलेली परिस्थिती खबरच आटोक्यांत आणली जाईल असा विश्वास वाटण्यास प्रस्तुत वाटाघाटी व त्यांतून निघालेल्या योजना ह्यांचे योगानें जागा झाली आहे. अमेरिकन राष्ट्रांचें सामर्थ्य प्रभावी होऊं लागून त्याचा सांधा ब्रिटिश लढाऊ शक्तीशी जुळवा असतां जपानच्या अपयशाची तयारीच झाली असें म्हणण्यास हरकत नाही.

दि बँक ऑफ इंडिया लि.

[स्थापना : १९०६]

अधिकृत भांडवल रु.	२,००,००,०००
वसूल झालेले भांडवल रु.	१,००,००,०००
रिझर्व फंड रु.	१,१५,५०,०००

मुख्य कचेरी : ओरिएण्टल बिल्डिंग, मुंबई.
सुंबईमधील शाखा : गुलियन एक्सचेंज, कुलाया, कालबादेवी आणि मलबार हिल्स.

इतर शाखा : अहमदाबाद (भद्र, मुख्य ऑफिस), अहमदाबाद (एलिस मिज शाखा), अहमदाबाद (स्थान शाखा), अंधेरी (मुंबई शेजारी), वद्री (मुंबई शेजारी), कलकत्ता (झाडवू स्ट्रीट, मुख्य ऑफिस), कलकत्ता (बडा बसार्), कलकत्ता (चौरंगी स्केअर), जमशेदपूर, काचो, नागपूर (किंग्ज), नागपूर (इतवारी बसार्), पुणे, पुणे शहर, राजकोट, सुरत.

लंडन एजन्ट्स : वेल्समिन्स बँक लिमिटेड.

डायरेक्टर्स : सर पुनीलाल व्ही. मेहता, के. सी. एस्. आय. (अध्यक्ष), श्री. अंबालाल सारंगदास, सर जोसेफ के. नाईट, मि. ए. गेडिस, सर कावसजी जल्लिगर, बॅरोनेट, के. सी. आय. ई., ओ. बी. ई. मि. दिग्गज के. दार्जी, श्री. रामनिवास रामनारायण.

करंट डिपॉझिट अकाउंट्स :

दरानेच्या रु. ३०० ते रु. १,००,००० रकमेच्या शिल्लकेवर ३% दराने व्याज दिले जाते. रु. १,००,००० वरील व्याज सास योजनेने दिले जाते. सहामाही अक्षर व्याजाची किमान रक्कम रु. ५. पेशा कमी झाल्यास व्याज दिले जात नाही. कायम, अल्प मुदतीच्या व सेव्हिंग बँक ठेवी योग्य व्याजाने स्वीकारल्या जातात. व्याजाचे दर पत्रद्वारे. विल्स व सेटलमेंट्समार्फत बँक एक्झिच्यूटिव्ह व इन्स्टीट्यूशन काम करते. सर्व तऱ्हेचे इन्स्टीचे काम केले जाते. नियम अर्ज करून मागवावेत.

बँकेसंबंधी नेहमीचा सर्वसामान्य व्यवहार केला जातो.

एजंट—टी. आर. लालबाणी.

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र लि.

हेड ऑफिस : पुणे शहर.

स्थानिक शाखा : डेकन जिमखाना, पुणे ४.

मुंबई शाखा : इलाल स्ट्रीट, फोर्ट, सुंबजी.

अधिकृत भांडवल : रु. १०,००,०००

विक्रीस काढलेले भांडवल : रु. ५,००,०००

सपलेले भांडवल : रु. ४,१४,०५०

वसूल झालेले भांडवल : रु. २,०६,९७५

एकूण सेवते भांडवल : रु. ३३,००,०००

डायरेक्टर्स

प्रो. वा. गो. काळे, अध्यक्ष

श्री. धों. कृ. साठे

श्री. न. व. पवार

श्री. ज्य. वि. रानडे

श्री. वा. पु. वडें

श्री. मा. रा. जोशी

श्री. श्री. गो. मराठे

श्री. र. चि. सोहोनी

श्री. फ. दो. पदमजी

बँकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात. शेअर व सरकारी रोखे यांची खरेदीविक्री कसोशीनें करून दिली जाते.

बँकेच्या शेअरवर १९४० अक्षर पुण्या होणाऱ्या वर्षी द. सा. द. शेंकडा ४ टके करमाफ डिव्हिडंड दिले गेले. बँकेची शेअरविक्री चालू आहे.

म. वि. गोखले
मॅनेजर.

रिझर्व्ह बँक आणि सहकार

अॅमिकलचरल क्रेडिट सात्याचें सिंहावलोकन

रिझर्व्ह बँकेच्या कायद्याच्या ५४ व्या कलमास अनुसरून त्या बँकेमध्ये अॅमिकलचरल क्रेडिट सात्याची स्थापना एप्रिल, १९३५ मध्ये करण्यांत आली. ह्या सात्याची मुख्य कामें (१) शेतीस लागणाऱ्या भांडवलासंबंधीच्या प्रश्नाचा अभ्यास करण्याकरितां तज्ञांची योजना करून, मध्यवर्ती सरकार, प्रांतिक सरकार, प्रांतिक सहकारी बँका, इत्यादींस सल्लामसलत देणें व (२) शेतीस लागणाऱ्या भांडवलाचे संबंधीं रिझर्व्ह बँक व भांडवल पुरवणाऱ्या सहकारी आणि इतर संस्था ह्यांच्या प्रयत्नांची सांगड घालणें ही आहेत. शेतीच्या भांडवलाच्या प्रश्नाचा विचार करून सहकारी चळवळीचें त्यांतील कार्यक्षेत्र व शेतकऱ्यांचा कर्जाबाजारीपणा ह्यांसंबंधी सुधारणा सुचविणें; त्याचप्रमाणें वेगवेगळ्या प्रांतांतील सहकारी चळवळींचा तेषें प्रत्यक्ष तज्ञ अधिकारी पाठवून अभ्यास करणें, सहकारी चळवळींच्या प्रगतीवर लक्ष ठेवणें व सल्ला देणें, हीं कामें अॅमिकलचरल क्रेडिट सातीं करीत आले आहे. बँकेच्या कायद्याचे ५५ व्या कलमाप्रमाणें ह्या सात्यानें १९३७ साल संपण्यापूर्वी एक रिपोर्ट मध्यवर्ती सरकारास सादर करावयाचा होता, तो तिनें मुदतीचे आधीच एक वर्ष प्रसिद्ध केला. सावकारांचे व्यवहारांवर नियंत्रण ठेवून त्यांच व्याजाचे दर उतरविण्यासाठी कायदा करण्यांत याव, अशी सूचना त्या रिपोर्टांत करण्यांत आली होती. शेतकऱ्यांस भांडवलाचा पुढाळा करण्यास सहकारी संस्था ह्याच सर्वांत उपयुक्त आहेत व आज जरी त्या संस्था मूळ अपेक्षेप्रमाणें यशस्वी ठरल्या नसल्या, तरी त्यांचेमध्ये सुधारणा घडवून आणल्यास त्या अर्थंत उपयुक्त ठरल्याविना हाणार नाहीत, असा विवास त्या रिपोर्टांत व्यक्त करण्यांत आला होता, अॅमिकलचरल क्रेडिट सात्यानें काहीं पत्रकें प्रसिद्ध केलीं त्यांत व प्रत्यक्ष आपल्या पहिल्या रिपोर्टांत सहकारी चळवळींच्या प्रगतीची दिशा दाखवून दिली, त्यांचा परामर्श देऊंवेळ “अर्थ” मध्ये वेण्यांत आलेलाच आहे. वेगवेगळ्या प्रांतांतून शेतकऱ्यांच्या कर्जाबाजारीपणावर उपाय म्हणून कायदे करण्यांत येत आहेत, त्यांचा परिणाम शेतकऱ्यांस कर्जे देणाऱ्या सावकारांवर व संस्थांवर होऊन नवीन कर्जे मिळणें शेतकऱ्यांस कठीण होऊन वसले आहे. सहकारी चळवळ हा शेतकऱ्यांचे अडचणीवरील एकमेव तोडगा आहे असें म्हटल्यानंतर कालहरण होऊं न देतां त्या चळवळीची पुनर्घटना तात्काळ घडवून आणणें क्रमप्राप्त उरतें. साद्याच्या निकट परिस्थितीमुळे सहकारी संस्थांच्या कारभारांतील दोष स्पष्टपणें निर्दर्शनास आले आहेत व ते दूर करण्याचा प्रयत्न चढूंके प्रांतांत चालू आहे. बँकेनें वेळेवर प्रसिद्ध केलेल्या पत्रकांत सहकारी चळवळीची पायाशुद्ध पुनर्घटना कशी करावी, हें दाखवून दिलेले आहे. परंतु ध्येय आणि व्यवहार ह्यांचेमधील अंतर शक्य तेव्हेत दूर करण्याचा अवघड प्रश्न सोडविण्याचें काम प्रांतिक सरकारांस बिनसरकारी कार्यकर्त्यांचे सहाय्यानें पार पाडावयाचें आहे.

अॅमिकलचरल क्रेडिट सात्यानें आपला रिपोर्ट प्रसिद्ध झाल्यानंतर त्या रिपोर्टांत व्यक्त केलेलीं मते अनुभवाचे कसोटीस कितपत उतरलीं, सात्यानें केलेल्या सूचना लोकांना कितपत घटल्या व त्या कितपत अंमलांत आल्या, हें पाहण्याची वेळ आतां येऊन ठेपलेली आहे. सहकारी चळवळीचें तपशीलवार

परिशीलन रिपोर्टांचे वेळीं झाले नव्हतें, तेहि एकदा व्हावयास पाहिजे होतें. १९३९-४० सालाचाच हिंदुस्थानांतील सहकारी चळवळीचा आढावा अॅमिकलचरल क्रेडिट सात्यानें नुक्ताच प्रसिद्ध केला आहे, तो बरील जेद्दशानेंच होय. वेगवेगळ्या प्रांतांतील सहकारी चळवळीची प्रगति स्थानिक परिस्थितीस अनुसरून भिन्न भिन्न प्रकारांनीं झालेली आहे, तेव्हां त्या चळवळींचा साकल्यानें विचार करून, त्यांच्या अनुभवाचा फायदा सर्वांस मिळावा, ह्या हद्दीनें तज्ञांनीं सहकारी चळवळींच्या प्रगतीचा आढावा वेगें इष्टच होतें. रिझर्व्ह बँकेच्या अॅमिकलचरल क्रेडिट सात्यानें हे काम उत्कृष्ट रीतीनें पार पाडले आहे. सहकारी चळवळींतील कार्यकर्त्यांस सहकारी मूलतत्त्वे व देण्यापेण्याच्या व्यवहारांत घ्यावी लागणारी दक्षता ह्यांचा क्रियेक वेळां विचार पडतो व चळवळीची गाढी रुढावरून बसवून जाऊं लागते. रिझर्व्ह बँकेचा कटाक्ष सहकारी संस्थांचे व्यवहार पायाशुद्ध होण्यावर विशेष असल्या कारणानें, तिच्या सूचनांचा उपयोग सहकारी चळवळींचे व्यवस्थित वाढास पोषक असाच व्हावा व ह्या हद्दीनें त्यांचे स्वागत केले पाहिजे.

सहकारी चळवळीचें पुनरुज्जीवन होण्याचे हद्दीनें गेल्या पांच-सहा वर्षांत खोल महत्त्वाच्या गोष्टी घडल्या. रिझर्व्ह बँकेची स्थापना १९३५ सालीं होऊन शेतकऱ्यांच्या भांडवलविषयक प्रश्नाचा विचार करण्यासाठी अॅमिकलचरल क्रेडिट सात्याची त्यांत स्थापना झाली आणि अशा रीतीनें शेतकऱ्यांच्या अडीअडचणीवरील उत्कृष्ट उपाय म्हणजे व्यापक स्वरूपाची सहकारी चळवळ हाच होय, असा त्या सात्यानें स्पष्ट अभिप्राय व्यक्त केला. दुसरी महत्त्वाची गोष्ट म्हणजे नव्या राज्यघटनेस अनुसरून स्थापना झालेली लोकमतानुवर्ती प्रांतिक प्रचान मंडळे, ही होय. ह्या प्रधान-मंडळांचे लक्ष सहाजीकच सेवेगावांच्या सुधारणेकडे गेलें व त्यांच्या योजनांचा सहकारी चळवळीवर मोठा परिणाम झाला. सावकारां-वरील निर्बंध, व्याजाच्या दराचें नियंत्रण, कर्जाची तहजोड, इत्यादि उपकरणांमुळे शेतकऱ्यांस नवीं कर्जे मिळणें कठीण गेलें व सहकारी पतपेढ्यांचीं देणींही तहजोड बोर्डांकडे देण्याच्या धोरणामुळे पैसे परत करण्याच्या जबाबदारीची भावना लोकांत कमी झाली. सहकारी संस्थांमार्फत नियामाप्रमाणें कर्जे मिळण्यापेक्षा कर्जे अजीबात रद्द झालीं तर पहावी, अशी लोकांची प्रवृत्ति होऊं लागली. युद्धास प्रारंभ झाल्यानंतर भाव वाढून शेतकऱ्यांचे हातांत थोडेसे पैसे येतील अशी आशा वाढू लागली, तीहि खोटी ठरली आणि प्रथम थोडे बाजारभाव वाढले ते पुनः साठी गेले. शेतीच्या मालाची सहकारी विक्री करण्याच्या प्रयत्नांस युद्धजन्य नफेबाजीनें प्रोत्साहन दिलें आहे व सहकारी चळवळीचें क्षेत्र त्यामुळे विस्तार पावत आहे. युद्धसाहित्याच्या उत्पादनास हिंडल्यास सरकारचे पाठिंब्यानें प्रांतिक सहकारी सातीं मदत करीत आहेत व सेवेगावीं उद्योगधंद्यास त्यामुळे उत्तेजन मिळाले आहे. अशा परिस्थितींत सहकारी चळवळ विशिष्ट टप्प्याशीं येऊन ठेपलेली आहे, तिचें समालोचन रिझर्व्ह बँकेच्या अ. के. सात्यानें केले आहे, तिचेकडे सहकारी लोकांचे लक्ष वेधले जाणें अगत्याचें आहे. ह्या समालोचनाचा तपशीलवार विचार “अर्थ” मध्ये क्रमशः करण्याचा विचार आहे.

युद्ध-जोसमीचा विमा

(लेखक—श्री. वि. गो. जोशी, मॅनेजिंग डायरेक्टर, औषध म्युच्युअल विमा कं. लि., पुणे.)

एकाद्रा हिंदी वीर लढाईवर निघाला आणि त्यास जर आपल्या मुलाबाळांची तरतूद करण्याचे हेतूने विमा उतरणे झाले तर आज आमच्या हिंदी विमा कंपनीची दारे त्याला बंद आहेत. त्याला परकी विमा कंपनीकडेच सद्दर विमा उतरणे भाग आहे. कारण, अशा अर्जाद्वारास अगदी नव्या कंपनीपासून तहत जुन्यांत जुन्या आणि भरभरकम विमा कंपनीकडे सुद्धा अर्ज वेळून गेल्यास नकार मिळतो आणि शेवटी परकीयांचे आश्रयास जाणे भाग पडते. याला कारण हिंदी विमा कंपनीचा विमेच्छू जर लढाईवर जाणारा असेल तर त्याचा विमा नाकारतात. म्हणजे, लढाईमुळे येणारी जोशीम त्या वेळी शकत नाहीत. फक्त एक हिंदी विमा कंपनी अशी जोशीम घेते पण तीसुद्धा एका परक्या विमा कंपनीच्या आधारावरच.

याला कारण असे की सामान्य विमेदारांच्या आयुष्याचा विमा उतरून जी जोशीम विमा कंपनीवर येते त्याहून फार अधिक पटीने युद्धावर जाणाऱ्या विमेदाराचे बाबत जोशीम असते व त्यामुळे मृत्यूचे प्रमाण वाढून त्याचा ताण कंपनीच्या निर्वावर पडण्याचा संभव असतो व म्हणून असा विमा घेता येत नाही. या अडचणीतून मार्ग काढणे अवघ्य आहे; व तो मार्ग काढण्यास हिंदी विमा कंपन्यांनी थोडे धाडस करणे जरूर आहे. नेहमीचा विमा उतरणे जसे धाडस आहे तसेच हे पांतु थोडेसे अधिक धाडस आहे. परकी देशांत जे विमा संस्थेचे बीज रुजले त्यामार्गे केवढा थोर धाडसाचा इतिहास आहे हे लक्षांत घेतले म्हणजे स्वकीयांचे हितार्थ विद्यमान संस्थांनी धाडस केल्याशिवाय हिंदी विमा-व्यवसायास ऊर्जितावस्था येणार नाही हे लक्षांत येईल. केवळ गतानुगतिकाप्रमाणे जाण्यात काय स्वास्त्य आहे !

जोसमीची सामुदायिक बाटणी

अशा प्रकारे धाडस करणे कोणाहि एका कंपनीस शक्य नाही. हिंदी विमा कंपन्यांच्या असोसिएशनने हा प्रश्न घसास ठावणे अवघ्य आहे. आज असोसिएशन जरी अस्तित्वांत असली तरी तिचेकडून कोणत्याहि प्रकारचे भरीव कार्य जन्मतेचे नजरेत भरण्यासारखे झालेले नाही; आणि याला कारण म्हणजे आमचा आळस आणि अनास्था. या असोसिएशनमध्ये ठराविक व्यक्तीस इतर व्यक्ती म्हणजे. विमा कंपन्यांचे मॅनेजर लक्ष घालीत नाहीत; आणि जे लक्ष घालीत आहेत त्यांना मोठे नांव मिळवण्यापलीकडे काही उद्दिष्ट नसते. असे कित्येक प्रश्न आज हिंदी विमा व्यवसायातील व्यक्तींमुळे आहेत की ते या असोसिएशनकडूनच किंवा तितक्या जबाबदार संस्थेकडूनच सोडविले जातील आणि विमा कंपन्यांना एकेकटे सोडविता येणार नाहीत. त्यापैकीच युद्ध-जोसमीचा विमा हा एक प्रश्न आहे. असोसिएशनने याबाबत सलीलप्रमाणे मार्ग अवलंबिल्यास हिंदी विमा कंपन्यां-पुढील हा महत्त्वाचा प्रश्न सुटेल व हिंदी वीरांच्या काळजीचे निराकरण होईल.

कोणत्याहि विमा कंपनीने युद्धावर जाणाऱ्या इसमांचा विमा घ्यावा. युद्धावर जाणाऱ्या प्रत्येक व्यक्तीची डॉक्टरांनी तपासणी व ताकत पाहूनच त्यांची भरती केलेली असते त्यामुळे त्यांची पुनः कंपनीने तपासणी करून विमा उतरणे अवघड नसते. अशा

विमेदारांकडून युद्ध-जोसमीबद्दल किती जादा आकार घ्यावा हे असोसिएशनने नेमून थावे. जादा आकारावर एवढांना कमिशन देण्याचा प्रश्नच नाही व येऊंहि नये. सद्दर प्रकारचा विमा उतरल्यानंतर त्याबाबत संपूर्ण माहिती आणि जादा आकाराची रक्कम असोसिएशनकडे पाठविण्यांत यावी व तिची विभागणी असोसिएशनचे सभासदांत त्यांचे विमा-निधीचे प्रमाणांत करावी. पण अशी विभागणी करताना प्रत्येक सभासद-कंपनीकडे त्या त्या कंपनीच्या विमानिधीनुसार हप्त्यांची रक्कम जाणे अवघ्य आहे. असे केल्यानंतर युद्ध-जोशीम अंगिकारल्या-मुळे जितके क्लेमस घेतील तितके सर्व त्या त्या कंपनीने ताबडतोब घ्यावेत आणि आपली भरपाई असोसिएशनकडून करून घ्यावी म्हणजे क्लेमची रक्कम असोसिएशनचे सभासदांकडून भरली जाईल व कोणाहि एका संस्थेस हा भार सहन करावा लागणार नाही.

हा मुद्दा अत्यंत महत्त्वाचा आहे आणि तिचेकडे आमच्या हिंदी कंपन्यांचे लक्ष वेधणे अवघ्य आहे. वर दर्शविल्याप्रमाणे जर जोसमीची विभागणी केली तर हिंदी विमा कंपन्यांची इशत वाढेल, परकी देशांत अशा जादा आकाराबाबत जाणारा पैसा स्वदेशांत ठेवतां येईल आणि आमचे तरुण हिंदी वीरांस निर्वास्तपणे युद्धावर जाऊन मर्दुमीक गाजवतां येईल व राष्ट्राचे रक्षण करतां येईल.

सैनिकांवर विम्याची सक्ती

हिंदुस्थान सरकारने मालाचा युद्ध-जोसमीचा विमा सक्तीचा केला आहे. तद्गतच युद्धावर जाणाऱ्या सैनिकांचा विमा सक्तीचा करण्याबाबत लक्ष घातले पाहिजे. जरी सद्दर सैनिक मयत होऊन त्यांचे बायकांमुळांस सरकारकडून पेन्शन मिळत असले तरी ज्या त्या सैनिकांचे पगारप्रमाणे त्याचा आयुर्विमा उतरणे अवघ्य आहे आणि ते जर सक्तीचे केले तर कित्येक कुटुंबांच्या पोषणाची तरतूद सरकारकडून होईल. अशा विम्याबाबत भरावा लागणारा जादा आकार सरकारने सैनिकांचे पगारांतून कापून घ्यावा आणि ज्याप्रमाणे मालाचा युद्धविमा उतरण्याबद्दल कंपन्या निवडून त्यांचेकडे जोशीम सोपविली आहे त्याप्रमाणेच आयु-विम्याची जोशीम सक्तीने हिंदी विमा कंपन्यांकडे सोपवावी. असे कित्येक सैनिक लढाईवर जात असतील किंवा गेले असतील की ज्यांचा विमा उतरलेला नाही. अशांच्या कुटुंबांची जबाबदारी कोण घेणार ? ती आमच्या राष्ट्रातील विमा कंपन्यांनीच घेतली पाहिजे आणि त्या हद्दीने सक्ती करणे अवघ्य आहे. हा प्रश्न आमचे युद्ध मंडळावरील सभासदांनी मनावर घेऊन जरूर ती तजवीज करणे अवघ्य आहे आणि तसे केल्याने युद्धा-वर जाणाऱ्या विमेच्छुस हिंदी विमा कंपन्यांचे दारांतून विन्मुख जावे लागणार नाही.

लष्कराचे हिंदीकरण व्हावे अशी हिंदी जनतेची इच्छा आहे; पण हिंदीकरण व्हावयाचे म्हणजे सैन्यात भरती होण्यास हवी आणि अशी भरती करून वरच्या जागा मिळवावयाच्या म्हणजे अशा धाडसी लोकांच्यावर अवलंबून असणाऱ्या आघाटांची तरतूद करण्यास हवी आणि ही तरतूद हिंदी विमा कंपन्यांतेरीज कोण करणार ? हिंदी विमा कंपन्यांची असोसिएशन व युद्ध-मंडळावरील हिंदी प्रतिनिधी हा प्रश्न मनावर घेतिल काय ?

शेती-विषयक अर्थशास्त्र्यांची परिषद

बृहन्महाराष्ट्र युगार सिंडिकेट, लि.

(वार्षिक सभा: ३१-१२-४१)

शेतीच्या घंटाचा अर्थशास्त्राच्या दृष्टीने विचार स्वतंत्र रीतीने होण्याचे महत्त्व ह्या विषयाशी संबंध असलेल्या कित्येक विद्वानांस व अधिकाऱ्यांस वाटून त्यांनीं सवरहू कार्यासाठीं एक असिल भारतीय मंडळ स्थापन केलें असून त्याच्या नियमानें तिसरी वार्षिक परिषद पुणें येथें गेल्या आठवड्याचे अखेर दि. व. सर टी. विजयराघवाचार्य ह्याचे अध्यक्षतेसाठीं भरली होती. परिषदेचें उद्घाटन रिहार्ड बँक ऑफ इंडियाचे माजी डेप्युटी गव्हर्नर सर मणिलाल नानावडी ह्यांच्या हस्ते व्हावयाचें ठरलें होतें, पण ते आयत्यावेळीं येऊं न शकल्यामुळे त्यांचें भाषण वाचून दाखवण्यांत आलें. स्वातंत्र्यमंडळाचे अध्यक्ष राव-चहाडर डॉ. पी. सी. पाटील, ह्यांनीं निमंत्रितांचें व सभासदांचें स्वागत केलें. एवढा कार्यक्रम झाल्यावर परिषदेचे पहिल्या वि-साचें काम संपलें.

रा. व. पाटील ह्यांनीं आपल्या भाषणांत शेतीचा अर्थशास्त्राच्या दृष्टीने अभ्यास होण्याच्या महत्त्वावर जोर दिला आणि त्या संबंधांत सुंदर प्रतीत झालेल्या प्रयत्नांचें सिंहावलोकन केलें. शेतीच्या घंटांतली वस्तुस्थिति समजून ती सुधारण्याचे उपाय शोधले जाण्यास जी माहिती आवश्यक असते ती पद्धतशीर रीतीने जमवून प्रसिद्ध केली जाण्याचें महत्त्व त्यांनीं प्रतिपादलें आणि त्या घंटाचा व्यापक सामाजिक दृष्टीने अभ्यास झाला पाहिजे असें त्यांनीं सांगितलें.

सर मणिलाल नानावडी ह्यांनीं हि शेतीचा अर्थशास्त्र दृष्टीने अभ्यास होण्याचें महत्त्व अलीकडच्या कित्येक वर्षांच्या आर्थिक मंदीमुळे वाढलें असल्याचें सांगून कारखानदारीचा विकास व शेतीची सुधारणा ह्यांचेमध्यें विरोध असण्याचें कारण नाहीं, असें आपलें मत दिलें. शेतीच्या अर्थशास्त्रीय अभ्यासासाठीं निघालेल्या मंडळाचें कार्यक्षेत्र अधिक विस्तृत व त्याची कामगिरी अधिक विविध व भरीव होईल अशी व्यवस्था केली जाण्याविषयीची सूचना त्यांनीं केली. शेतीच्या सांपत्तिक बाजूसंबंधानें रिहार्ड बँकेनें प्रसिद्ध केलेल्या वाढम-याचा त्यांनीं उल्लेख केला आणि या नाबतीत व्यापक प्रमाणावर व विविध अंगांनीं प्रयत्न होणें अगल्याचें आहे असा त्या बँकेचा सिद्धांत असल्याचें त्यांनीं सांगितलें.

परिषदेचे अध्यक्ष सर टी. विजयराघवाचार्य, ह्यांनीं शेतकरी वर्गाचें कर्ज व त्याचें निवारण ह्याच विषयाचें विस्तृत विवेचन केलें. भद्रासच्या सहकारी चळवळीची चौकशी करण्यासाठीं अलीकडे नेमलेल्या कमिटीचे ते अध्यक्ष असल्यानें तिचा रिपोर्ट ह्याच आपल्या भाषणाचा मुख्य आधार त्यांनीं केला होता. शेतकऱ्यांच्या कर्जांनिवारणासाठीं भद्रासमध्ये पास झालेल्या काय-द्याचें वर्णन त्यांनीं केलें आणि त्या संबंधांतल्या सहकार चौकशी-कमिटीच्या शिफारशांची माहिती दिली.

बहातुकीवर नियंत्रण

कोणत्याहि वहानांतून कोणत्याहि रस्त्यानें माळ अगर माणसें घांच्या वहातुकीस प्रतिबंध करण्याचा अथवा तिचें नियंत्रण कर-ण्याचा अधिकार डिफेन्स ऑफ इंडिया कानून दुसऱ्यां करून मध्यवर्ती व प्रांतिक सरकारीस देण्यांत आला आहे.

बृहन्महाराष्ट्र युगार सिंडिकेटनें ३० सप्टेंबर, १९४१ अखेर संपलेल्या वर्षी १ लक्ष, ४१ हजार रुपयांचा नवीन भांडवली संच केला, त्याचा तपशील टायरेक्टर बोर्डांनें आपल्या रिपोर्टांत दिला आहे. कंपनीचें वसूल भांडवल ६ लक्ष, २३३ हजार रुपये झालें असून तिचेकडे १५ लक्ष, १५ हजारच्या मुदती ठेवी आहेत. ताळेबंदातील साळमत्तेचे बाजूस ६३ हजार रु., जमिनी, कारखाना व इतर इमारती ३ लक्ष, ७२ हजार रुपये, यंत्रसामुग्री ४ लक्ष, ८४ हजार रुपये, डेव्हस्टॉक व फर्निचर १६ हजार रुपये, रस्ते १८ ३ हजार रुपये, डेव्हलपमेंट व ऑर्गनायझेशन ७५ हजार रुपये, स्टोर्स, सत्ते, रसायनें इ. ३ लक्ष, ८ हजार रुपये, उमें पीक ५ लक्ष, ८ हजार रुपये शिलकी साखर ३२ हजार रुपये, रोस व बँकॉत शिलक १ लक्ष, ५९ हजार रुपये, रिफर्ई रेव्ह्यू सच ३४ हजार रुपये, तोटा १ लक्ष ९४ हजार रुपये, ह्याप्रमाणें बाबी आहेत. अहवालाचे वर्षा-तील १ लक्ष, ९९ हजारांच्या तोळ्यास रिपोर्टांत कारणें साळील प्रमाणें दिलीं आहेत:—(१) साखरेच्या भावाची मंदी, (२) साखरेचा कमी पडलेला उतारा (३) इंजिनियरिंग स्टोअर आणि रसायनें यांच्या किंमतीत वाढ व (४) एकसाइज ड्यूटीत सरकारनें केलेली नवीन वाढ. ३० सप्टेंबर अखेर १८१० एकर उसाचें पीक उमें आहे, त्यापैकी ११६० एकर ऊंस १९४१-४२ च्या हंगामांत गाळला जाईल, ९० एकर ऊंस नवीन लागणी-करितां उपयोगांत आणला जाईल व ५६० एकर आडसाठी व आडसाठी सोडवा १९४२-४३ च्या हंगामासाठी पुढें राखून ठेवला जाईल.

नफातोटा पत्रकांतील प्रमुख आकडे साळील प्रमाणें आहेत:—जमेचे बाजूस साखर व गूळ विक्री १३ लक्ष, ७४ हजार रुपये, शिलक साखर ३२ हजार रुपये, किरकोळ विक्री ८३ हजार रुपये, व्याज ६ हजार, तोटा १ लक्ष, ९९ हजार रुपये. सचर्चे बाजूस शिलक साखर १४३ हजार रुपये, गाळण्यास दिलेल्या उसाची किंमत ६ लक्ष, ६७ हजार रुपये, साखर व गूळ करण्याचा सच ३ लक्ष, ८९ हजार रुपये, इवसाइस पट्टी ३ लक्ष, ७ हजार रुपये, विक्री व वहातुक सच ४१ हजार रुपये, व्याज ७३३ हजार रुपये, जनरल सच ४५३ हजार रुपये.

कंपनीनें योग्य तो घसारा काढूनच हिशेब केलेले आहेत. महाराष्ट्रातील इतर साखर कंपन्यांसहि गेल्या वर्षी त्या पूर्वीच्या मानानें कमी नफा उरलेला आहे. ताळेबंदांत देणें बाजूस दाख-विलेली १ लक्ष, ८७३ हजारांची कराची तरतूद भरपूर असल्यानें, कंपनीची परिस्थिति ताळेबंदांत दिसते त्यापेक्षां कांहीं अधिक चांगली वस्तुतः आहे.

इंडियन नॅशनल एअरवेज लि.

वरील कंपनीस ३० जून, १९४१ अखेर संपलेल्या वर्षी ४७,७३२ रुपये नफा झाला. नफा-वाटणीस निवळ नफा ४३३ हजार रुपये येतो, त्यांतून ३५ हजार रुपये डेव्हलपमेंट सातीं वगै कळून ८३ हजार रुपये पुढील वर्षाच्या हिशेबांत जोडण्यांत आले. डिडिबॅट देण्यांत आले नाहीं.

N. V. WADNERKAR

Gold & Silver Smith, Jeweller & Engraver,
Electro-plater & Manufacturer of Sporting
Trophies, Medals, Cups etc.

- - Raviwar Peth, Saraff Bazar, - -

POONA CITY.

महाराष्ट्रांत लेखी गॅरंटीसह टिकाऊ व मनपसंत

साईन-बोर्ड्स, रबरी शिके,

आकर्षक

सिनेमा स्लाइड्स व पिकचर पेंटिंग

सतत २० वर्षे विभवसनीय व वेळेवर मिळण्याचें
एकच ठिकाण

पेन्टर ए. जी. वेडेकर

(मराठी वळणाचे स्पॅशॅलिस्ट)

बुधवार चौक, पुणे २ (सिटी)

बाहेरगांवाचीं कामें न्यवास्थित व वेळेवर पाठवूं.

अर्थशास्त्र

लेखकः—प्रो. वा. गो. काळे व प्रो. व. गो. कर्वे
पुढसंख्या सुमारे ३००, किंमत ३ रुपये
या संघात अर्थशास्त्राच्या सर्वसामान्य सिद्धान्तांचे विवेचन केले
आहे.

बायो टोनो

शरीर व त्यातील रक्त-
पेशींची वाढ करण्यां
उत्कृष्ट टोनिक

नैसर्गिक रीतीने हाडांची
वाढ होण्यास आणि शरीर
सहज करण्यास याची मजत
होते. हे मधुर व रुचकर
असून मुलें आवडीने घेतात.

किं. रु. १-८-० ट. स. नि.

रॉय आणि कंपनी, १७६ प्रिन्सेस स्टीट, मुंबई २

* विमाक्षेत्रांतील 'कॉमनवेलथ' चें अढळ स्थान *

१९४० चें पूर्ण केलेलें काम.....४५ लक्षांहून अधिक

★ बोलका-ढलपा ★

कंपनीची मालमत्ता	२७,८३,०००
सरकारी कर्जरोखे, गॅरंटीड शेअर्स यांत गुंतविलेली रक्कम	८,९४,०००
रोकड व बँकेतील ठेवी	१,०९,०००
कंपनीच्या मुख्य कचेरीची इमारत, हौसिंग कॉलनी व जमीन	४,३८,०००
लाईफ फंड	२०,६३,०००
कंपनीचें चालू काम	१,८७,१३,१८१
१९४० मध्ये विलेले क्रेन्स	८४,८५१

★ सर्वत्र उत्साही व विश्वासू

एजंट्स पाहिजेत ★

•• वेअरसन ••

सा. व. एम्. एन्. मेथा,
C. I. E., M. B. E.

• कॉमनवेलथची वैशिष्ट्ये •

- (१) विमेशाखांच्या हक्कांविषयी जागरूकता
- (२) भरभक्कम पायावरील आर्थिक सुस्थिति
- (३) काळजीपूर्वक काटकसरीची व्यवस्था
- (४) जनतेच्या विश्वासास पात्र झालेले
डायरेक्टर बोर्ड
- (५) विन्याचे पैसे त्वरित देण्याबद्दलची दक्षता

कॉमनवेलथ

अॅशुरन्स कंपनी लि., पुणे २.

—शाखा—

मुंबई—मद्रास—कलकत्ता—नाशिक—

कराची—अहमदाबाद

•• एम्. एन्. भागवत, ची. ए.

अॅक्टिंग ऑफिस सुपरिटेंडेंट.

निवडक बाजारभाव

बँक रेट (२० नोव्हेंबर, १९३५ पासून)	३%
सरकारी आणि निमसरकारी रोखे	
५% करमाफ लोन (१९४५-५५)	१०८-१२
४% १९४३	१०२-१२
३% विनमुदत	१०२-१२
३% १९४०-५०	१०१-०
३% (१९६३-६५)	९२-८
२% १९४८-५२	९६-१२
४% पोर्ट ट्रस्ट (लांब मुदत)	१०८-८
४% मुंबई म्युनिसिपल (लांब मुदत)	१०८-८
४% स्ट्रेंचर कर्ज (१९३३-६३)	११५-०
५% स्ट्रेंचर कर्ज (१९५५)	१२५-०

मंडळ्यांचे भाग

(कंसातील पहिला आकडा मागाची दर्शनी किंमत, दुसरा आकडा वसूल झालेले मांडवल व कंसांमंतरचा आकडा वार्षिक डिव्हिडंड दर्शवितो.)

बँका

बँक ऑफ इंडिया (१००-५०) ११%	१४१-०
बँक ऑफ बरोडा (१००-५०) १०%	११०-०
सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया (५०-२५) ९%	४७-४
इंपीरिअल बँक (५००) १२%	१६०५-०
बाँचे प्रॉ. कॉ. बँक (५०) १% रु.	५३-८
रिसर्व्ह बँक (१००) ३%	१०४-८

बीज

बाँचे ट्रॅन्वे ऑर्डि. (५०) १२%	१३६-८
कराची (१००) ९%	२१७-८
पुणे इलेक्ट्रिक (१००) ९%	२२०-०
टाटा पॉवर ऑर्डि. (१०००) ५%	१५०-०
आंध्र व्हॅली ऑर्डि. (१०००) ७%	१६५५-०

रेल्वेज

दौंड-चारावनी (१००) ४%	१०४-८
पाचोरा-जामनेर (१००) ३%	९३-०
अहमदाबाद प्रांतज (५००) १%	८७७-८
तापी व्हॅली (५००) ८%	६४१-४

इतर

बेलापूर शुगर (५०) १० रु.	२३६-०
इन्व्हेस्टमेंट ट्रस्ट (१००-५०) २ रु.	५०-०
शिवा स्टीम (१५) १ रु.	२१-६
न्यू इंडिया विमा (७५-१५) १ रु. ८ आ.	५२-८
ओरिएंटल विमा (२००) १२५ रु.	४७१०-०
टाटा आयर्न प. प्रे. (१५०) ६%	२११-०
टाटा आयर्न डु. प्रे. (१००) ७%	१३९-०
टाटा आयर्न ऑर्डि. (७५) १५ रु.	३१७-०
टाटा आयर्न डिफंड (३०) १७२ रु. १० आ. ० पे	१६६०-०
असोसिएटेड सिमेंट (१००) ५ रु.	१५९-०

सोने-चांदी

सोने (मिट) प्रत्येक तोळ्यास	४७-१५-०
चांदी प्रत्येक १०० तोळ्यांस	७०-८-०

**स्वादिष्ट मसाला
करणारे आद्य
कारखानदार**

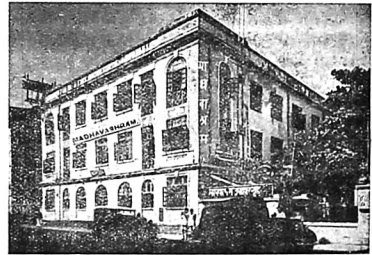

व्ही. पी. बैडेकर

बैडेकर आणि सन्स

पुणे येथील एजंट—

दत्तात्रय नारायण हेजीव.

माधवाश्रम

हा आश्रम दामच्या रस्त्यावर असून, रेल्वे-स्टेशन व चौपाटी सुमारे पांच मिनिटांचे रस्त्यावर आहे.

जागा मध्यवस्तीत, हवाशीर, लागणारे फर्निचरने शुंगारित असून, सोयीमुळे ती शोभिवंत जाहली आहे. कुटुंबासह राहणेची इच्छेनुसार स्वतंत्र व्यवस्था.

माधवाश्रम विल्डिंग, गिरगांव, मुंबई.

राहाणंची व भोजनाची उत्तम सोय

फोन नं. ७७९ गणपति चौक,

व्यवस्थापक.

पावसाळ्यांतील उपयुक्त औषधें

संग्रह करा

कॉलरा गोळी, सर्जावनी गुटी, कुटजारिष्ट,

पाचकवटी, पंचकोलासव

तसेंच

पंडुरोगावरील अप्रतिम गुणकारी

—: रक्तवर्धक :—

सुवर्णकल्प, बालजीवन, अस्थिपोषक,

रक्तशोधक, कफनाशक हीं पेटेट

औषधें मागवा

मुख्य दुकान—गणपति चौक, लक्ष्मीरोड, पुणे

आयुर्वेद रसशाळा पुणे, लि.

वक्तशीर आणि मनपसंत काम
करून देणारे
मोहन वॉच कंपनी

रेग्युलेशन मोफत

कॉमनवेल्थ बिल्डिंगसमोर लक्ष्मी रोड, पुणे २.

सर्व तऱ्हेची कापड छपाई व रंगाई (Calico Printing and Dyeing) करणारा कारखाना.

पायोनियर डाईंग हाऊस

कोचाचे कापड (Casement cloth), दागाचे पडदे, टेबल कव्हर

इ. टिकाऊ रंगाचे, स्वदेशी तयार मिळतात. कारखाना—

भिकारदास मारुती रोड, दातेवाडी, पुणे.

मधुमेहावरील
औषध

तीन आठवड्यांचे
औषधास फक्त रु. ७

— मागविण्याचा पत्ता —

मॅनेजिंग डायरेक्टर, रुरल प्रॉडक्ट्स
कंपनी लिमिटेड.

१२३ ए, सदाशिव, पुणे २.

महायुद्धाची जगणीट ! कपड्यांच्या खर्चात काटकसर करा. एक वेळ येऊन
स्वतःची खात्री करा व पैशाचा मोबदला घ्या.

बंबाचे
माडीवर

महिंद्रकर ब्रदर्स

तयार कपड्यांचे व्यापारी

बुधवार
चौक,
पुणे

हे पत्र पुणे, पेट भांडुर्वा व. नं. ११५११ आर्यभूषण छापखान्यात रा. विठ्ठल हरि बर्वे, यांनी छापिले व
रा. श्रीपाद रामन काळे, पी. ए., यांनी 'दुर्गाधिवार', भांडुर्वा, व. नं. १२४११३, पुणे शहर, येथे प्रसिद्ध केले.